

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფისათვის

I. შესავალი

საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლი განამტკიცებს პირადი და ოჯახური ცხოვრების, პირადი სივრცისა და კომუნიკაციის ხელშეუხებლობის უფლებას. იმავდროულად, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების მთელი შინაარსი არ შემოიფარგლება მხოლოდ ხსენებული ნორმით და პირად ცხოვრებას განკუთვნილი ცალკეული საკითხები საქართველოს კონსტიტუციის სხვადასხვა მუხლითაა დაცული. აღნიშნული უფლების დაცვის მყარი სამართლებრივი გარანტიაა ასევე ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი. პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება, ყველა სხვა უფლების მსგავსად, ადამიანის ღირსების გამოსახატულებაა.¹

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო თავის არაერთ გადაწყვეტილებაში ხაზგასმით წარმოაჩენს პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების მნიშვნელობას, მას თავისუფლების კონცეფციის განუყოფელ ნაწილად, თითოეული ინდივიდის დამოუკიდებელი განვითარების საფუძვლად² და პიროვნების თავისუფალი განვითარების უზრუნველყოფ გარანტიად მიიჩნევს.³ მისი შეფასებით, „ეს უფლება სასიცოცხლოდ აუცილებელია ადამიანის თავისუფლების, თვითმყოფადობისა და თვითრეალიზაციისათვის, მისი სრულყოფილად გამოყენების ხელშეწყობა და დაცვა არსებითად განმსაზღვრელია დემოკრატიული საზოგადოების განვითარებისათვის“⁴.

¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 24 ოქტომბრის N1/2/519 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ჩუგოშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-2.

² საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 10 ივნისის განჩინება N1/2/458 საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქეები – დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ“, II-4.

³ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-4.

⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 24 ოქტომბრის N1/2/519 გა-

უფლება პირად ცხოვრებაზე მოიაზრებს ინდივიდის უფლებასაც, იყოს დაცული მის კერძო სფეროში სახელმწიფოსა თუ ნებისმიერი სხვა პირის ჩარევისგან.⁵ თავისუფალი, დემოკრატიული საზოგადოება მოითხოვს ადამიანის პირადი ავტონომიის პატივისცემას, მასში სახელმწიფოსა და კერძო პირების ჩარევის მინიმუმამდე შემცირებას. ეს საზოგადოების არსებობის თანმდევი, ბუნებრივი მოთხოვნილებაა, რომლის დაცვის ლეგიტიმური მოლოდინი ყველას აქვს.⁶

სახელმწიფოს, ერთი მხრივ, აქვს ნეგატიური ვალდებულება, თავად არ ჩაერიოს თვითნებურად უფლებით სარგებლობაში,⁷ ხოლო, მეორე მხრივ, არსებობს პოზიტიური ვალდებულება, რომელიც მისგან მოითხოვს, დაიცვას ადამიანის პირადი სფერო როგორც სახელმწიფოს წარმომადგენელთა, ისე მესამე პირთა მხრიდან.⁸ ამ მიზნით საჯარო ხელისუფლება ვალდებულია, შექმნას სათანადო გარანტიები უფლების ხელყოფისაგან დასაცავად.⁹ პირადი ცხოვრების დაცვაზე საუბარი ზედმეტი იქნებოდა, თუ ნებისმიერ პირს, შესაძლო სანქციების შიშის გარეშე, ექნებოდა დაცულ სფეროში ჩარევის შესაძლებლობა.¹⁰ უფლების დასაცავად და დარღვეული უფლების აღსადგენად, სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება, მათ შორის, უდავოდ მოიაზრებს ეფექტიანი, ქმედითი კანონმდებლობის შექმნას და მის სათანადოდ, ჯეროვნად აღსრულებას.

პირადი ცხოვრების პატივისცემისა და ამ უფლებით ეფექტიანი სარგებლობის უზრუნველსაყოფად კანონმდებლობა ითვალისწინებს არაერთ გარანტიას. ყველაზე მძლავრი იარაღი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დამდგენი ნორმებია. მათ შორის აღსანიშნავია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის (შემდეგში – „სსკ“) 157-ე და 157¹-ე მუხლები, რომლებიც ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის/პერსონალური მონაცემებისა და პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფისათვის, რაც მიზნად ისახავს ადამიანის ცხოვრების კერძო, ხელშეუ-

ადანყვევტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ჩუგოშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-2.

⁵ იქვე.

⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 29 თებერვლის №2/1/484 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“ და საქართველოს მოქალაქე თამარ ხიდაშელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-15.

⁷ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-4.

⁸ იზორია, კორკელია, კუბლაშვილი, ხუბუა, 2005, 123.

⁹ საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, 2013, 179.

¹⁰ ლოლაძე, ფირცხალაშვილი, 2023, 328.

ხებელ სფეროთა დაცვას არამართზომიერი ჩარევისაგან და ამ გზით, სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულების შესრულებას.

პასუხისმგებლობის დამდგენი ნორმების სიცხადისა და განჭვრეტადობის უზრუნველსაყოფად, მნიშვნელოვანია, მკვეთრად გაივლოს ზღვარი სსკ-ის 157-ე და 157¹-ე მუხლებით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეთა შორის, მოხდეს აღნიშნული მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საგნის მკაფიო იდენტიფიცირება და მათი ერთმანეთისაგან გამიჯვნა, განისაზღვროს, თუ რა მოიაზრება სსკ-ის მიზნებისათვის პირადი ცხოვრების საიდუმლოში და საკმარისი სიცხადით ჩამოყალიბდეს ის ფაქტობრივი თუ სამართლებრივი წინაპირობები, რომელთა არსებობაც განაპირობებს პირის ქმედების კვალიფიკაციას სსკ-ის 157¹-ე მუხლით. აღნიშნული მნიშვნელოვანია როგორც პრაქტიკული, ისე თეორიული თვალსაზრისით და უზრუნველყოფს, ერთი მხრივ, სამართალშეფარდების პროცესის სწორად წარმართვას, ხოლო, მეორე მხრივ, ნორმის ადრესატისათვის მისი შინაარსის მკაფიოდ აღქმას და ამ გზით, საკუთარ ქმედებაში სისხლისსამართლებრივი წესით აკრძალული ქმედების ნიშნების არსებობისა და მოსალოდნელი პასუხისმგებლობის წინასწარ განჭვრეტას.

II. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ცნება და მისი გამიჯვნა პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციისაგან

სსკ-ის 157-ე და 157¹-ე მუხლებს ერთმანეთისაგან, ძირითადად, დანაშაულის საგანი განასხვავებს. კერძოდ, ერთ შემთხვევაში, პასუხისმგებლობა დაწესებულია პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციისა და პერსონალური მონაცემების, ხოლო მეორე შემთხვევაში – პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფისათვის.

საგულისხმოა, რომ 2016 წლის 10 ივნისამდე სსკ-ის 157-ე მუხლი ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას როგორც პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს, ისე პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფისათვის. ამდენად, კვალიფიკაციის მიზნებისათვის, არ არსებობდა დიფერენცირება დანაშაულის საგანთა მიხედვით და პირადი ცხოვრების საიდუმლო და პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია ერთი და იმავე მუხლით, ერთი და იმავე სანქციის ფარგლებში ისჯებოდა. „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2016 წლის 3 ივნისის კანონით (რომელიც ამოქმედდა იმავე წლის 10 ივნისს), კანონმდებელმა სსკ-ის 157-ე მუხლის შემადგენლობიდან გაიტანა პი-

რადი ცხოვრების საიდუმლო, როგორც დანაშაულის საგანი, რომელმაც ასევე მოიცვა ოჯახური საიდუმლო და მისი ხელყოფისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დამდგენი სრულიად ახალი, სპეციალური ნორმა შექმნა სსკ-ის 157¹-ე მუხლის სახით. ეს უკანასკნელი კონსტრუქციულად აგებულია 157-ე მუხლის ანალოგიურად, თუმცა მისგან განსხვავებს დანაშაულის საგანი და უფლების ხელყოფისათვის დაწესებული სასჯელის სიმკაცრე. საგულისხმოა, რომ განმარტებითი ბარათის თანახმად, კანონპროექტის შემუშავება განაპირობა იმ საგანგაშო მოვლენებმა, რომლებიც დაკავშირებული იყო პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ამსახველი მასალების უკანონო მოპოვება, შენახვა, გავრცელებასთან, ხოლო სსკ-ის 157-ე მუხლის იმ დროისათვის მოქმედი რედაქცია ითვალისწინებდა მსუბუქ სასჯელს, რაც ვერ ახდენდა დანაშაულის სათანადო პრევენციას. სწორედ პირადი ცხოვრების საიდუმლოს, როგორც განსაკუთრებული დაცვის ობიექტის, ხელყოფის მაქსიმალური პრევენციის მიზნით მნიშვნელოვნად გაიზარდა ამ დანაშაულისათვის დაწესებული სასჯელი,¹¹ რაც გამოიხატა იმაში, რომ, ერთი მხრივ, თავისუფლების აღკვეთა უალტერნატივო სასჯელად იქნა გათვალისწინებული, ხოლო, მეორე მხრივ, იმგვარად გაიზარდა მისი მაქსიმალური ზღვარი, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა განეკუთვნა მძიმე კატეგორიის დანაშაულს, განსხვავებით სსკ-ის 157-ე მუხლისაგან, რომლის პირველი-მე-3 ნაწილები ნაკლებად მძიმე კატეგორიისაა. ამით ხაზი გაესვა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს სამართლებრივი დაცვის უპირატეს მნიშვნელობას.¹²

აღნიშნულ ცვლილებამდე დანაშაულის საგანთა შორის მკვეთრი ზღვარის გავლება არ იყო მნიშვნელოვანი, რამდენადაც იგი გავლენას არ ახდენდა ქმედების კვალიფიკაციასა და სასჯელის სიმძიმეზე. თუმცა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფისათვის სისხლის სამართლის კოდექსში ახალი, სპეციალური მუხლის დამატებამ, ცხადია, შექმნა კვალიფიკაციის თვალსაზრისით გარკვეული ბუნდოვანება. კერძოდ, სისხლის სამართლის კოდექსის მიზნებისთვის, აუცილებელი გახდა პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციისა და პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ერთმანეთისაგან მკაფიოდ გამიჯვნა, რასაც გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების სამართლებრივი შეფასებისთვის. ამ თვალსაზრისით, საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილება, რომელშიც სასამართლომ შეაფასა პირის სქესობრივი ცხო-

¹¹ იხ., განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/115383>> [26.03.2025].

¹² ლეკვეიშვილი, მამულაშვილი, თოდუა, 2019, 383.

ვრების ამსახველი ფოტო/ვიდეომასალის შენახვის, ასევე, სოციალური ქსელის მეშვეობით გამოყენება-გავრცელების კვალიფიკაციის საკითხი, ერთმანეთისა-გან განასხვავა სსკ-ის 157-ე და 157¹-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულების შემადგენლობები და არ გაიზიარა სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ამ ქმედებების სსკ-ის 157-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით დაკვალიფიცირების შესახებ.¹³

პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლება უამრავი უფლებრივი კომპონენტისაგან შედგება,¹⁴ რომლებიც საქართველოს კონსტიტუციის სხვადასხვა მუხლითაა დაცული. ამდენად, ამ უფლებას ფართო და მრავალმხრივი შინაარსი აქვს,¹⁵ რის გამოც, შეუძლებელია მისი ზუსტი და ამომწურავი განმარტება.¹⁶ საგულისხმოა, რომ პირადი ცხოვრების ამომწურავ განსაზღვრებას არც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი ადგენს. ევროსასამართლოს განმარტებით, პირადი ცხოვრება ფართო კონცეფციაა, რომელიც არ ექვემდებარება ამომწურავ განსაზღვრებას¹⁷ და მეტიც, ეს არცაა აუცილებელი.¹⁸ ზოგადად, პირადი ცხოვრება მოიაზრებს ინდივიდის ცხოვრებისა და განვითარების კერძო სფეროს,¹⁹ სადაც იგულისხმება როგორც კონკრეტული ტერიტორია, ადგილი (მაგალითად, საცხოვრებელი სახლი, პირადი ავტომანქანა ან სხვა პირადი მფლობელობა), ისე განსაზღვრულ პირთა წრე, ვისთანაც პირს სურს კომუნიკაცია, ვისაც ის ირჩევს კონკრეტული ურთიერთობისათვის, ასევე საკითხები, რომელთა ანონიმურობა და ხელშეუხებლობა ან პირთა მხოლოდ კონკრეტულ წრეში გასაჯაროებაც სურს პირს.²⁰

¹³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2023 წლის 2 მარტის N850აპ-22 განაჩენი.

¹⁴ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 19 დეკემბრის №1/7/454 განჩინება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქე ლევან სირბილაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-1.

¹⁵ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 29 თებერვლის №2/1/484 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ხიდაშელი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-3.

¹⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-4.

¹⁷ Costello-Roberts v. the United Kingdom [ECTHR], Application No. 13134/87, 25 March 1993, para. 36.

¹⁸ Niemietz v. Germany, [ECTHR], Application No. 13710/88, 16 December 1992, para. 29.

¹⁹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-4.

²⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 24 ოქტომბრის N1/2/519 გა-

პირადი ცხოვრების ფარგლებში ასევე იგულისხმება, მათ შორის, ფიზიკური და ფსიქოლოგიური/მორალური ხელშეუხებლობა, ინდივიდის ფიზიკური და სოციალური იდენტობა, პირადი მონაცემები, სახელი, ინტიმური/სქესობრივი ცხოვრება, მიმოწერა, სატელეფონო საუბარი და სხვ.²¹ პირადი ცხოვრების კონცეფცია ვრცელდება პერსონალური იდენტობის ყველა ასპექტზე.²²

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, პირადი ცხოვრება ფართო ცნებაა და მოიცავს პირად საიდუმლოებას, მაგრამ მხოლოდ საიდუმლოებით არ შემოიფარგლება. პირადი ცხოვრების საიდუმლოება, მართალია, ასახავს ადამიანის პირადი ცხოვრების დეტალებს, მაგრამ პირადი ცხოვრებით მოცული სხვა ინფორმაციისაგან განსხვავებით, აღმატებული ანონიმურობითა და დაცულობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევა. განეკუთვნება თუ არა ინფორმაცია პირად საიდუმლოებას, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლოს შეფასების საგანია.²³

საკასაციო სასამართლოს შეფასებით, სსკ-ის 157¹-ე მუხლის მიზნებისთვის, პირადი ცხოვრების საიდუმლო ინდივიდის მიერ საკუთარი ძალისხმევით, საზოგადოების წეს-ჩვეულებებითა და მორალური კრიტერიუმების საფუძველზე დაფარული პირადი ცხოვრების რეალობაა, რომელიც არ არის სსკ-ის სპეციალური ნორმით დაცული საიდუმლოება (მაგ., შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება – სსკ-ის 175-ე მუხლი) და მისი გასაჯაროება პირს შეუქმნის გარკვეულ უხერხულობას ან/და ჩააყენებს თავის მართლების რეჟიმში. პირადი საიდუმლოებაა ინდივიდის მიერ დაფარული ისეთი ცნობები, რომლებიც ეხება პირის ეთნიკურ კუთვნილებას, ჯამრთელობის მდგომარეობას, სიშიშვლეს, სქესობრივ ცხოვრებას, მსხვერპლად აღიარებას, ფინანსურ მდგომარეობას, სხვადასხვა სამართლებრივ ურთიერთობას (ნასამართლეობა, ქორწინება, განრიდება, დაჯარიმება) და ა.შ. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია კი უკავშირდება ადამიანის ყოველდღიური ცხოვრების დეტალებს, როგორიცაა,

აღაწევებილება საქმეზე, „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე თამარ ჩუგოშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-3.

²¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 10 ივნისის N1/2/458 განჩინება საქმეზე, „საქართველოს მოქალაქეები – დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ“, II-5; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II-4.

²² Von Hannover v. Germany, [ECtHR], Applications Nos. 40660/08 and 60641/08, 7 February 2012, para. 95.

²³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2023 წლის 2 მარტის N850აპ-22 განაჩენი.

პირადი ჰიგიენა, გადაადგილება, შეხვედრები, შესყიდვები, დასვენება და სხვა აქტივობები, რომლებიც საზოგადოების წეს-ჩვეულებებსა და მორალური კრიტერიუმების ფარგლებს არ სცდება.²⁴

პირადი ცხოვრების საიდუმლოს განმარტებისას, შესაძლოა, დავეყრდნოთ ინდივიდის ცხოვრების „სფეროთა თეორიას“.²⁵ კერძოდ, შეიძლება ითქვას, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ცნებაში, ერთი მხრივ, გარდაუვლად მოიაზრება ინდივიდის ინტიმური სფერო, რომელიც პირადი ცხოვრების ხელშეუვალი, აბსოლუტურად დაცული²⁶ ნაწილია და მისი ხელყოფა ადამიანის ღირსების ხელყოფის ტოლფასია, მეორე მხრივ, შეიძლება ასევე მოიაზრებოდეს კერძო (საიდუმლო) სფეროს მიკუთვნებული ზოგიერთი საკითხი. თუმცა რთულია სფეროთა შორის მკვეთრი ზღვარის გავლება და ამა თუ იმ საკითხის რომელიმე სფეროსადმი ცალსახად მიკუთვნება, რასაც სფეროთა შინაარსისა და ფარგლების სხვადასხვაგვარად აღქმის პრობლემაც ართულებს.²⁷

ამდენად, პირადი ცხოვრების საიდუმლოს მიკუთვნებულ საკითხთა ამომწურავად იდენტიფიცირება პრაქტიკულად შეუძლებელია, თუმცა დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, რომ ინტიმური სფერო, რაც, მათ შორის, მოიცავს ადამიანის შიშველ გამოსახულებას, სექსუალურ ორიენტაციას, სექსუალურ პარტნიორებს, სქესობრივ აქტს, ინტიმური შინაარსის მიმოწერას და ზოგადად, სქესობრივ ცხოვრებას, როგორც პირადი ცხოვრების ყველაზე ინტიმურ ასპექტს,²⁸ ასევე, ჯანმრთელობის მდგომარეობას, სამედიცინო გამოკვლევის შედეგებს²⁹ და ა.შ., ცალსახად ექცევა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ცნების ქვეშ სსკ-ის 157¹-ე მუხლის მიზნებისთვის. საკასაციო სასამართლოს განმარტებით, ინფორმაცია იმის შესახებ, თუ როგორ გამოიყურება ადამიანი შიშველ მდგომარეობაში, ვისთან, როდის და როგორ ამყარებს სქესობრივ კავშირს, იმგვარი მონაცემია, რომელიც უდავოდ განეკუთვნება პირადი ცხოვრების საიდუმლოს.³⁰ ამას იცის ადასტურებს, რომ 2016 წელს სისხლის სამართლის კოდექსში 157¹-ე მუხლის დამატება სწორედ სქესობრივი ცხოვრების ამსახველი კადრების მასობრივად უკანონო მოპოვება, შენახვა, გავრცელებამ

²⁴ იქვე.

²⁵ იხ., ლოლაძე, ფირცხალაშვილი, 2023, 308.

²⁶ კუბლაშვილი, 2008, 113.

²⁷ იხ., ლოლაძე, ფირცხალაშვილი, 2023, 308.

²⁸ *Dudgeon v. the United Kingdom* [ECtHR], Application No. 7525/76, 22 October 1981, para. 52; *A.D.T. v. the United Kingdom* [ECtHR] Application No. 35765/97, 31 July 2000, para. 37.

²⁹ კუბლაშვილი, 2008, 113.

³⁰ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2023 წლის 2 მარტის N850აპ-22 განაჩენი.

და ამგვარი ინფორმაციის ხელყოფის აღკვეთის მომეტებულმა ინტერესმა განაპირობა. შესაბამისად, ხსენებული მუხლის აკრძალვის სფეროდან ადამიანის შიშველი გამოსახულებისა და სქესობრივი აქტის ამსახველი ფოტო/ვიდეომასალის გამორიცხვა ცალსახად და ერთმნიშვნელოვნად ეწინააღმდეგება ნორმის ნამდვილ შინაარსს.

III. ინფორმაციის ნამდვილობა

სსკ-ის 157¹-ე მუხლის მიზანია ადამიანის პირადი ავტონომიის დაცვა, პირადი ცხოვრების უფლებით ეფექტიანი სარგებლობის უზრუნველყოფა და ამ გზით, ადამიანის ღირსების ხელშეუვალობის, როგორც კონსტიტუციური წესრიგის უმაღლესი პრინციპის, პატივისცემა. ამ მიზნობრიობიდან გამომდინარე, პირადი ცხოვრების საიდუმლო იმ შემთხვევაში მიიჩნევა ხელყოფილად, თუ ნამდვილი ინფორმაცია უკანონოდ მოიპოვეს, შეინახეს, გამოიყენეს, გაავრცელეს ან ხელმისაწვდომობა სხვაგვარად უზრუნველყვეს. განსახილველი ნორმა არ ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას ინფორმაციის ხელოვნურად შექმნისთვის (ფაბრიკაცია),³¹ რაც სავსებით სწორია, რადგან რეალურად არარსებული ინფორმაციის გავრცელება ან მისადმი სხვაგვარი მოპყრობა ვერ ხელყოფს ადამიანის პირადი ცხოვრების საიდუმლოს. ეს უკანასკნელი მინიმუმ უნდა არსებობდეს, მისი ხელყოფა რომ მოხდეს. ამდენად, კანონმდებელი პირს იცავს პირადი ცხოვრების ნამდვილი ეპიზოდის, მოვლენის გასაჯაროებისაგან მისი ნება-სურვილის გარეშე. გასათვალისწინებელია ისიც, რომ პირადი ცხოვრების შესახებ ხელოვნურად შექმნილი ინფორმაციის გავრცელებამ შესაძლოა, არანაკლები მორალური ზიანი მიაყენოს პირს, თუმცა ამის რეგულირება და მასზე სათანადო რეაგირება სცილდება სისხლის სამართლის სფეროს.

IV. პირის ნებართვის არარსებობა

სსკ-ის 157¹-ე მუხლი პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფაში მოიაზრებს ამ ინფორმაციის უკანონოდ მოპოვება, შენახვა, გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარ უზრუნველყოფას. პირადი ცხოვრების საიდუმლოზე წვდომა უკანონოდ ჩაითვლება იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული საფუძველი ან უფლების მფლობელის პირდაპირი ან არაპირდაპირი ნებართვა. პირის ნებართვა გამორიცხავს უფლებაში ჩარევას.³² ცხადია, აქ მოიაზრება მხოლოდ წინასწარი და არა შემდგომი

³¹ ლეკვეიშვილი, მამულაშვილი, თოდუა, 2019, 394.

³² საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, 2013, 181.

ნებართვა. შესაძლებელია, ის პირი, ვისი პირადი ცხოვრების საიდუმლოც გავრცელდა, არ აცხადებდეს რაიმე პრეტენზიას ამის შესახებ და არც კი ჰქონდეს ინფორმაციის საიდუმლოდ დაცვის ინტერესი, თუმცა მისი შემდგომი თანხმობა ვერ დაუკარგავს უკვე ჩადენილ ქმედებას კანონსაწინააღმდეგო ხასიათს.

V. ინფორმაციის საიდუმლოდ დაცვის ობიექტური ინტერესი

სსკ-ის 157¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საგანი არის ისეთი ინფორმაცია, რომლის მიმართაც *ობიექტურად არსებობს საიდუმლოდ დაცვის მომეტებული ინტერესი*.³³ ეს განმარტება გულისხმობს იმას, რომ ინფორმაციისათვის პირადი ცხოვრების საიდუმლოს სტატუსის მინიჭებაზე გავლენას ვერ იქონიებს პირის სუბიექტური დამოკიდებულება მისი ცხოვრების საიდუმლოს მიმართ. თუნდაც პირი თავად არ მიაკუთვნებდეს მის შესახებ არსებულ ინფორმაციას პირადი ცხოვრების საიდუმლოს, ეს ვერ დაუკარგავს ინფორმაციას საიდუმლო სტატუსს. მაგალითად, შესაძლებელია, პირი ფიქრობდეს, რომ მისი შიშველი გამოსახულების ამსახველი ფოტოსურათები, სულაც არაა საიდუმლო ინფორმაცია და მას არ გააჩნია ამ ინფორმაციის საიდუმლოდ დაცვის მომეტებული ინტერესი (თუმცა არც წინასწარ თანხმობას გამოხატავს მის ხელმისაწვდომობაზე). მიუხედავად ამისა, ინფორმაცია განეკუთვნება თუ არა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ობიექტური დამკვირვებლის თვალთახედვით შესაფასებელი საკითხია და მასზე გავლენას ვერ იქონიებს საკუთრივ პირის სუბიექტური წარმოდგენები.

VI. მნიშვნელოვანი ზიანი, როგორც ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნაბულისხმევი ნიშანი

პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა – მატერიალური თუ ფორმალური დანაშაული? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად მნიშვნელოვანია, მივმართოთ ნორმის განმარტების მეთოდებს. „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს 2016 წლის 3 ივნისის კანონის მიღებამდე სსკ-ის 157-ე მუხლი პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფისათვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მხოლოდ მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევის შემთხვევაში ითვალისწინებდა. ხსენებული ცვლი-

³³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2023 წლის 2 მარტის N850აპ-22 განაჩენი.

ლების შემდეგ, როგორც უკვე აღინიშნა, სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა 157¹-ე მუხლი, რომლის დისპოზიცია, სსკ-ის 157-ე მუხლის რედაქციისაგან განსხვავებით, არ მიუთითებს მნიშვნელოვან ზიანზე.

ნორმის სიტყვასიტყვითი განმარტებიდან გამომდინარე, ერთი შეხედვით, პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა ფორმალური დანაშაულია, როგორც ამას იურიდიულ ლიტერატურაშიც აღნიშნავენ.³⁴ თუმცა, იმავდროულად, გათვალისწინებულია ნორმის ნამდვილი შინაარსი და კანონმდებლის ისტორიული ნება ნორმის შექმნის პროცესში. კერძოდ, როგორც აღინიშნა, პირადი ცხოვრების საიდუმლო იმგვარი ინფორმაციაა, რომელიც ხელშეუხებელი, დაფარულია გარეშე პირთათვის და ობიექტურად არსებობს მისი საიდუმლოდ დაცვის მომეტებული ინტერესი. სსკ-ის 157¹-ე მუხლი დანაშაულის საგნად მოიაზრებს იმგვარ ინფორმაციას, რომლის ხელყოფაც, მისი ბუნებისა და ხასიათის გათვალისწინებით, შეუძლებელია არ ინვესტდეს გარდაუვალ და თავისთავად მნიშვნელოვან ზიანს. სწორედ ამ არგუმენტზე დაყრდნობით არ მიეთითა მის დისპოზიციაში მნიშვნელოვან ზიანზე, როგორც ქმედების შემადგენლობის ნიშანზე. კერძოდ, განმარტებითი ბარათის თანახმად: „ამ მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირებისთვის არ იქნება მითითება ზიანის მიყენების ფაქტზე, რადგან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამგვარი ხელყოფა უკვე თავისთავად მნიშვნელოვანი ზიანის მიმყენებელია“³⁵.

ამდენად, ზემოაღნიშნული მსჯელობის გათვალისწინებით, შეიძლება ითქვას, რომ მნიშვნელოვანი ზიანი სსკ-ის 157¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ნაგულისხმევი ნიშანია.

VII. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფის ფორმა

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, სსკ-ის 157¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ქმედების ობიექტურ შემადგენლობას იძლევა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს იმგვარი ხელყოფა, რომელიც დაკავშირებულია მის თვალნათლივ (ფოტო, ვიდეო, აუდიო ან სხვა ჩანაწერის სახით) წარმოჩენასთან/ფლობასთან, რაც ყოველგვარი მტკიცებისა და შეფასების გარეშე, თავისთავად და ობიექტურად ინვესტ ინდივიდისთვის მნიშვნელოვან

³⁴ ლეკვეიშვილი, მამულაშვილი, თოდუა, 2019, 393.

³⁵ იხ., განმარტებითი ბარათი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/115383>> [26.03.2025].

ზიანს. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს მხოლოდ ზეპირსიტყვიერი ხელყოფა, სათანადო მასალის გარეშე, არ ქმნის ავტომატური და თავისთავადი ზიანის მიყენების საფრთხეს.³⁶ სასამართლოს ეს განმარტება გამომდინარეობს სწორედ იმ არგუმენტაციიდან, რომ მნიშვნელოვანი ზიანი სსკ-ის 157¹-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური შემადგენლობის თავისთავადი და ნაგულისხმევი ნიშანია, რომლის გარეშეც ვერ იარსებებს ამ მუხლის შემადგენლობა. შესაბამისად, იმგვარი მოცემულობა, რაც უკავშირდება პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფას მხოლოდ ზეპირსიტყვიერად, შესაბამისი დამადასტურებელი მასალის გარეშე, ყველა შემთხვევაში არ გამოიწვევს გარდაუვალ ზიანს, რადგან გარდაუვალი ზიანი დგება, როდესაც ინფორმაციის გავრცელების ფორმა არ ტოვებს ამ ინფორმაციის ნამდვილობაში ეჭვის შეტანის საფუძველს (ხელყოფილი ინფორმაცია, დანაშაულად კვალიფიკაციის მიზნებისთვის, ნამდვილობის სტანდარტს რომ უნდა აკმაყოფილებდეს, ამაზე ზემოთ უკვე გამახვილდა ყურადღება). პირის მიერ მხოლოდ ზეპირი ფორმით სხვისი პირადი საიდუმლოს ხელყოფის შემთხვევაშიც შეიძლება დადგეს მნიშვნელოვანი ზიანი, მაგრამ არა ყოველთვის. სსკ-ის 157¹-ე მუხლში კი *მნიშვნელოვანი ზიანი ყველა შესაძლო შემთხვევისთვისაა ნაგულისხმევი*. ამდენად, იმისთვის, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა ყველა შესაძლო შემთხვევაში იწვევდეს თავისთავად და გარდაუვალ ზიანს, საჭიროა, ხელყოფა დაკავშირებული იყოს საიდუმლო ინფორმაციის სწორედ თვალნათლივ (ფოტო, ვიდეო, აუდიო ან სხვა ჩანაწერის სახით) წარმოჩენასთან.

VIII. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფის სახეები და ხერხი

სსკ-ის 157¹-ე მუხლი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას აწესებს ისეთი ქმედებებისათვის, როგორიცაა, პირადი ცხოვრების საიდუმლოს უკანონოდ მოპოვება, შენახვა, გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა. უკანონოდ მოპოვება გულისხმობს პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელში ჩაგდებას ნებისმიერი გზით, საკუთარი ძალისხმევით და ამ ინფორმაციის დაუფლების წინასწარი განზრახვით. მნიშვნელოვანია, რომ პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელში ჩაგდებას წინ უსწრებდეს ამგვარი ინფორმაციის მოპოვების განზრახვა. შესაბამისად, ისეთი შემთხვევა, როდესაც, მაგა-

³⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2023 წლის 2 მარტის N850აპ-22 განაჩენი.

ლითად, პირი პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ამსახველ მასალას მიიღებს მისი ნებისაგან დამოუკიდებლად, სოციალური ქსელში გამოგზავნილი შეტყობინების მეშვეობით, ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს უკანონოდ მოპოვებად, მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ მიღებულ ინფორმაციას პირი არ გაანადგურებს ან სამართალდამცავ ორგანოს არ წარუდგენს, მის ქმედებაში გამოიკვეთება უკანონო შენახვის ნიშნები. თუმცა, საკამათოა, შენახვად კვალიფიკაცია იმ შემთხვევაში, როდესაც პირი, მაგალთად, სოციალური ქსელის – „ფეისბუქის“ „მესენჯერში“ და არა მობილურ ტელეფონში ინახავს სხვის მიერ გამოგზავნილ ინფორმაციას. ამ შემთხვევაში, რთულდება იმის მტკიცება, პირი ნამდვილად გაეცნო თუ არა მიღებული მასალის შინაარსს (გაგზავნილი ვიდეოჩანაწერის მხოლოდ „ნახვა“ თავისთავად არ გულისხმობს მისი შინაარსის გაცნობასაც) და შესაბამისად, ჰქონდა თუ არა გაცნობიერებული სხვისი პირადი ცხოვრების საიდუმლოს შენახვის ფაქტი.

რაც შეეხება პირადი ცხოვრების საიდუმლოს გამოყენებასა და გავრცელებას, აღნიშნული ქმედებები დასჯადია სსკ-ის 157¹-ე მუხლის როგორც პირველი, ისე მე-2 ნაწილებით. მუხლის მე-2 ნაწილით პასუხისმგებლობას ამძიმებს დანაშაულის ხერხი, კერძოდ, უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის, მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რაც, ცხადია, სავსებით სამართლიანია, რადგან ამგვარი ხერხით პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა მნიშვნელოვნად ამაღლებს უმართლობის ხარისხს და ზრდის ქმედების საზოგადოებრივ საშიშროებას. პირადი ცხოვრების საიდუმლო შეიძლება გამოყენებულ იქნეს, მათ შორის, დაზარალებულის ნებაზე ზემოქმედების მიზნით.³⁷ გავრცელება კი გულისხმობს პირადი ცხოვრების საიდუმლოს თუნდაც ერთი პირისათვის გაზიარებას. რაც შეეხება ხელმისაწვდომობის სხვაგვარ უზრუნველყოფას, იგი გავრცელების ირიბ, არაპირდაპირ ფორმად შეიძლება ჩაითვალოს. საგულისხმოა, რომ სსკ-ის 157¹-ე მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებული უკანონოდ გავრცელება, გულისხმობს ინფორმაციის როგორც პირველად, ისე ყოველ შემდგომ გავრცელებას, თუნდაც ეს ინფორმაცია, მათ შორის, ინტერნეტით უკვე საჯაროდ იყოს ხელმისაწვდომი. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს გავრცელების აკრძალვის მიზანი ამგვარი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის პრევენციაა, რაც თანაბრად რელევანტურია როგორც პირველადი, ისე შემდგომი გავრცელების შემთხვევაში. კანონმდებელი პირს იცავს მისი პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფის ყოველი შემთხვევისაგან, მიუხედავად იმისა, უკვე ხელყოფილია თუ არა ეს

³⁷ ლეკვეიშვილი, მამულაშვილი, თუდუა, 2019, 385.

ინფორმაცია. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ყოველი შემდგომი გავრცელება, თუნდაც ის უკვე საჯაროდ იყოს ხელმისაწვდომი, მნიშვნელოვნად ზრდის ინფორმაციის მიმღებ ადრესატთა წრეს და ქმნის ამ ინფორმაციის კიდევ უფრო ფართოდ გავრცელების რისკებს, რაც, თავის მხრივ, ამაღლებს უფლებაში ჩარევის ინტენსივობას და განსაკუთრებით უარყოფითად აისახება დაზარალებულის ფსიქო-ემოციურ მდგომარეობაზე.

X. დასკვნა

ნაშრომში გამოყენებული სამეცნიერო ლიტერატურის, სასამართლო პრაქტიკისა და კანონმდებლობის ანალიზის შედეგად, შეიძლება ითქვას, რომ სსკ-ის 157¹-ე მუხლის მიზნებისთვის, პირადი ცხოვრების საიდუმლოს მიკუთვნებულ საკითხთა ამომწურავად იდენტიფიცირება პრაქტიკულად შეუძლებელია, თუმცა მასში უდავოდ და უპირველესად მოიაზრება ინდივიდის ინტიმურ სფეროსთან დაკავშირებული ნამდვილი, რეალურად არსებული მოვლენები თუ ფაქტები, რომელთა მიმართ ობიექტურად არსებობს ხელშეუხებლობისა და საიდუმლოდ დაცვის მომეტებული ინტერესი. ამასთან, ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე პირის წინასწარი და არა შემდგომი თანხმობა გამორიცხავს ქმედების სსკ-ის 157¹-ე მუხლით კვალიფიკაციას.

სსკ-ის 157¹-ე მუხლი დანაშაულის საგნად მოიაზრებს იმგვარ ინფორმაციას, რომლის ხელყოფაც, მისი ბუნებისა და ხასიათის გათვალისწინებით, ყველა შესაძლო შემთხვევაში გარდაუვლად და თავისთავად იწვევს მნიშვნელოვან ზიანს, რაც ხსენებული მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის ნაგულისხმევი ნიშანია, რომლის გარეშეც ვერ იარსებებს ამ დანაშაულის შემადგენლობა. ამასთან, იქიდან გამომდინარე, რომ პირისთვის თავისთავადი ზიანის გარდაუვლად მიყენების საფრთხეს ყველა შესაძლო შემთხვევაში ვერ შექმნის პირადი ცხოვრების საიდუმლოს მხოლოდ ზეპირსიტყვიერი ხელყოფა, დადგინდა, რომ სსკ-ის 157¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ქმედების ობიექტურ შემადგენლობას იძლევა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს იმგვარი ხელყოფა, რომელიც დაკავშირებულია მის თვალნათლივ (ფოტო, ვიდეო, აუდიო ან სხვა ჩანაწერის სახით) წარმოჩენასთან/ფლობასთან, რაც ყოველგვარი მტკიცებისა და შეფასების გარეშე, თავისთავად და ობიექტურად იწვევს ინდივიდისთვის მნიშვნელოვან ზიანს. ნაშრომში ასევე გაანალიზდა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფის სახეები და საიდუმლო ინფორმაციის უკანონოდ მოპოვება, შენახვა, გავრცელებად კვალიფიკაციის პრობლემური შემთხვევები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- იზორია ლ., კორკელია კ., კუბლაშვილი კ., ხუბუა გ., საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბილისი, 2005
- კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, თბილისი, 2008
- ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წ. I, თბილისი, 2019
- ლოლაძე ბ., ფირცხალაშვილი ა., ძირითადი უფლებები, კომენტარი, თბილისი, 2023
- საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, პ. ტურავას რედაქტორობით, თბილისი, 2013